

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 011282
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
- פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
- שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.
- השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

שאלה 1

מאמר 1, האירוע: חקיקת "חוק הרכוש" בפולין – חוק המגביל תביעות של יהודים להשבת רכושם שהולאם בידי הנאצים במלחמת העולם השנייה.

מאמר 3, האירוע: מגפת הקורונה, שבעקבותיה הופסקו המסעות לפולין.
ההשפעה המשותפת: שני האירועים יצרו הזדמנות לבחון מחדש את עניין המסעות לפולין – לדון מחדש בהצדקתם ובאופיים.

שאלה 2

- א. 1. העלות הגבוהה של המסע יוצרת אישוויון בין תלמידים: תלמידים שאין ביכולת משפחתם לממן את הנסיעה נשארים מאחור, לעומת תלמידים שהוריהם יכולים לממן אותה.
2. יש תלמידים שרואים במסע טיול בלוי ולא מסע לימודי: הם מבקרים גם באתרי תיירות ובמקומות בילוי (קניונים, דיוטי פרי), והבילוי המשותף עלול להוביל לפעילויות שאינן הולמות את מטרת המסע.
- ב. בצד חסידי אומות העולם הפולנים, היו גם פולנים שהשתתפו ברצח יהודים בתקופת השואה ואחריה; לכן הכותב שואל אם נכון לשלוח את ילדינו דווקא לשם כדי לחזק את שייכותם הלאומית.

שאלה 3

טענת הנגד: המסע לפולין הוא הפעילות העיקרית בלימודי השואה במערכת החינוך; הוא הוכרז אחת התופעות החשובות בעיצוב זיכרון השואה, ומשרד החינוך הגדיר את מטרתו חיזוק השייכות הלאומית והזיקה להיסטוריה ולמורשת.

ההסתייגות של הכותב: לדעתו תמוה שתלמידים צריכים להרחיק עד פולין כדי לחזק את שייכותם הלאומית ואת זיקתם למורשת – אפשר ללמוד על השואה ולעצב את זיכרונה בארץ, למשל בביקור ביד ושם ובבית לוחמי הגטאות.

שאלה 4

בשאלות אלה הכותב מציג את הנימוקים של הטוענים שיש להפסיק את המסעות לפולין (האם נכון לחנך בצל השואה, האם למסע קצר יש תרומה של ממש, האם התלמידים יוצאים כדי ללמוד או לשם חוויה חברתית). כך הוא מציג את הצד שכנגד ומעורר ספק, ובזכות זה הדיון שלו הופך לדיון בשני הצדדים; אחרי השאלות הוא משיב עליהן מתוך החוויה האישית שלו ומבסס את עמדתו שאין להפסיק את המסעות.

שאלה 5

מאמר 2: "אני מרגיש שהשתתפתי במסע הייתה עוד ציון דרך שלא אשכח לעולם במסע האישי של חיי" (שורות 17-18). (גם: "רציתי לראות במו עיניי היכן קרה הכול", שורות 13-14).

מאמר 3: "המסע לפולין חושף את התלמידים באופן בלתי אמצעי לנוראות השואה. במסע הם חשים וחווים את המראות, ולעיתים את הריחות ואת הקולות, וזוהי חוויה עוצמתית בעבורם" (שורות 9-11). (גם: "התוכן העיוני ה'יבש' של חומר הלימוד קורם עור וגידים ונהפך למציאות אותנטית של חיים, המטביעה את חותמה בעוצמה על נפש התלמידים", שורות 13-15).

שאלה 6

הכותבת טוענת שיש להמשיך לקיים את המסעות לפולין, אבל צריך לחשוב מחדש על אופיים ועל אופן התנהלותם מבחינה חינוכית – המסע אינו מתאים לכל תלמיד, ולכן כדאי לערוך תהליך מיון שבו ייבדק אילו תלמידים מסוגלים להתמודד עם העומס הרגשי של המסע ולעמוד בהכשרה הנדרשת לקראתו.

שאלה 7

(2) הופקע על ידי השלטונות

שאלה 8

(4) אירוע משמעותי

שאלה 9

(2) מצב שבו הדברים עמומים

שאלה 10

(3) יוצא דופן

שאלה 11

(3) הפוגה

שאלה 12

פתוחים לכולם (גם: מנת חלקם של כולם / שייכים לכל התלמידים / משותפים לכולם)

שאלה 13

אין לו די כסף או אמצעים לשלם על משהו; אינו יכול להרשות לעצמו (מבחינה כלכלית).

פרק שני – הבעה בכתב (40 נקודות)

שאלה 14 – מאמר לדוגמה

מסע אל שורשים של אור

מדי שנה יוצאים עשרות אלפי תלמידים למסע לפולין, ומסע זה נחשב לפעילות המרכזית בלימודי השואה. כעת יזמו כמה בתי ספר תיכוניים תוכנית אחרת: מסע לספרד, בעקבות יהדות ספרד מתקופת "תור הזהב" ועד הגירוש בשנת 1492. לדעתי, זוהי יוזמה ברוכה, וראוי שבתי ספר נוספים יאמצו אותה.

ראשית, המסע לספרד מציג לתלמידים פרק מפואר בתולדות העם היהודי, ולא רק את רגעיו הקשים ביותר. נדב זיו שואל במאמרו אם נכון לחנך את הנוער בצל השואה. זהות יהודית שנבנית רק סביב רדיפה והשמדה היא זהות חלקית. בספרד יפגשו התלמידים את עולמם של משוררים והוגים כמו רבי יהודה הלוי והרמב"ם, שיצרו תרבות עשירה ופתוחה לעולם. מפגש כזה מעורר גאווה ומראה לתלמידים שלעם היהודי מורשת של יצירה, ולא רק של סבל.

שנית, היוזמה מחזקת את הקשר של תלמידים רבים לשורשיהם. חלק גדול מתלמידי ישראל הם צאצאים של יהודי ספרד ושל יהודי ארצות האסלאם, ולעיתים הם חשים שסיפור משפחתם נעדר מתוכנית הלימודים. מסע לערים שבהן פעלו חכמי ספרד יאפשר להם לראות שההיסטוריה של משפחתם היא חלק מן הסיפור המשותף של כולנו. כך יכול המסע לתרום גם ללכידות החברתית.

מתנגדי היוזמה טוענים כי ויתור על המסע לפולין יפגע בזיכרון השואה, שממילא הולך ונשחק בתודעת הדורות הצעירים, כפי שמציינת זהבית גרוס במאמרה. אכן, יש לשמר את זיכרון השואה. עם זאת, המסע לספרד אינו מבטל את לימוד השואה בבית הספר. כפי שטוען אשר מעוז, אפשר ללמוד על השואה ולעצב את זיכרונה גם בארץ: בביקור ביד ושם, במפגש עם ניצולים ובתיעוד עדויותיהם. זאת ועוד, גם הגירוש מספרד הוא פרק של רדיפה, והוא מלמד את התלמידים על שבריריות הקיום היהודי בגולה.

לסיכום, המסע לספרד מרחיב את הזהות היהודית של התלמידים, מחבר אותם לשורשים מגוונים ומלמד אותם על תקופות של פריחה ושל משבר כאחד. לכן לדעתי ראוי לעודד את היוזמה ולאפשר לבתי הספר לבחור במסע שיעצב את זהות תלמידיהם בדרך העשירה ביותר.

שאלה 15 – מאמר לדוגמה

מסע שמתחיל עוד לפני ההמראה

המסע לפולין הוא אחת החוויות המשמעותיות ביותר שמערכת החינוך מציעה לבני הנוער. עם זאת, לא כל התלמידים יוצאים אליו מוכנים. משרד החינוך הקים ועדה המציעה להתנות את ההשתתפות במסע בסדנת הכנה, בכתיבת עבודה עיונית על השואה ובריאיון אישי. לדעתי, יש להציב תנאים מקדימים כאלה, משום שהם הפכו את המסע לחוויה חינוכית עמוקה יותר.

ראשית, הכנה מעמיקה היא תנאי ללמידה משמעותית. תלמיד שאינו מכיר את ההיסטוריה יראה במחנות רק שדות ומבנים ישנים. לעומתו, תלמיד שכתב עבודה על הגטאות או על מחנות ההשמדה יבין את מה שהוא רואה ויוכל לקשר בין המראות לבין הידע שרכש. הסדנה תעניק לו גם כלים להתמודד עם המראות הקשים ולשתף את חבריו בתחושותיו. זהבית גרוס מביאה במאמרה ביקורת של מורים ותלמידים, שלפיה רמת הידע של המשתתפים במסע נמוכה. סדנה ועבודה עיונית הן מענה ישיר לבעיה זו.

שנית, התנאים יסננו את מי שרואה במסע טיול גרידא. לפי גרוס, יש תלמידים הרואים במסע הזדמנות לבילוי בדיוטי פרי ומתעניינים בעיקר בקניון הקרוב, ואשר מעוז מזהיר כי בילוי משותף של בני נוער עלול להוביל לפעילויות שאינן הולמות את מטרת המסע. תלמיד שמוכן להשקיע בסדנה ובכתיבה מוכיח שהוא יוצא למסע מתוך רצון ללמוד. נוסף על כך, הריאיון האישי יאפשר לזהות תלמידים שהעומס הרגשי של המסע עלול להיות קשה מדי בשבילם, ולהציע להם מסגרת מתאימה יותר.

מתנגדי ההצעה טוענים כי תנאים מקדימים יהפכו את המסע לנחלתם של מעטים ויפגעו בשוויון. זו טענה רצינית, אך התנאים המוצעים אינם תלויים בהישגים לימודיים או במצב כלכלי, אלא בנכונות להשקיע. כל תלמיד שירצה בכך יוכל לעמוד בהם: גם תלמיד ממשפחה מעוטת יכולת יכול להשתתף בסדנה ולכתוב עבודה בדיוק כמו כל חבר אחר בכיתתו. כדי שהשוויון יישמר באמת, ראוי שהמדינה גם תסייע במימון המסע לתלמידים שאין ידם משגת.

לסיכום, התנאים המקדימים אינם מחסום אלא חלק מן המסע עצמו. הם יבטיחו שהתלמידים יגיעו לפולין מוכנים מבחינה עיונית ורגשית, וכך יפיקו מן המסע את מלוא תרומתו לזהותם ולזיכרון השואה.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon